

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Commentaria et disputationes scholastica in Summam D.
Thomae Aquinatis**

Nazarius, Johannes P.

Coloniae, 1621

Prima Controversia. An supposita veritate fidei de distinctione reali, tàm Filij à Spiritu sancto, quàm proceßionis Filij à proceßione Spiritus sancti, poßit ratione aliqua sufficienti probari ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82303](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82303)

cessione ad aliam. Huiusmodi autem ordo attenditur secundum rationem voluntatis, & intellectus. Unde secundum horum propriam rationem sortitur in diuini nomen vtraque processio, quod imponitur ad propriam rationem rei significandam: & inde est, quod procedens per modum amoris: & diuinam naturam accipit, & tamen non dicitur natum.

Ad secundum dicendum, quod a similitudo aliter pertinet ad verbum, & aliter ad amorem; nam ad verbum pertinet, in quantum ipsum est quadam similitudo rei intellectæ, sicut genitum est similitudo generantis: sed ad amorem pertinet, non quod ipse amor sit similitudo, sed in quantum similitudo est principium amandi. Unde non sequitur, quod amor sit genitus, sed quod genitum sit principium amoris.

Ad tertium dicendum, quod Deum nominare non possumus nisi ex creaturis, vt dictum est supra. * Et quia in creaturis communicatio natura non est nisi per generationem, processio in diuinis non habet proprium, vel speciale nomen nisi generationis. Unde processio, qua non est generatio, remansit sine speciali nomine: sed potest nominari spiratio, qua est processio spiritus.

Sensus quaesiti.

QVAERITVR hic formalis differentia processione amoris à generatione, prout optime declarat Caiet. quem sequitur Syluest. & Zum.

Forma Textus.

PRIMA CONCL. qua directè respondetur quaesito est. *Processio amoris in diuinis non est generatio.* Probatur. Hæc est differentia inter intellectum & voluntatem, quod intellectus habet tria sese ordinate consequentia. Primum quod sit in actu per hoc, quod res intellecta est in intellectu secundum suam similitudinem. Ex quo sequitur secundum, nimirum quod processio qua attenditur secundum rationem intellectus, est secundum rationem similitudinis. Ex quo sequitur tertium, scilicet processionem intellectus posse habere rationem generationis: quia omne generans generat sibi simile. Voluntas autem tria habet prædictis opposita. Primum est, quod non sit in actu per hoc quod aliqua similitudo voliti sit in voluntate, sed ex hoc quod inclinationem quandam habet in rem volitam. Ex quo sequitur secundum scilicet quod processio, qua attenditur secundum rationem voluntatis, non consideratur secundum rationem similitudinis, sed magis secundum rationem impellentis & mouentis in aliud. Ex quo sequitur tertium, videlicet, *processionem amoris non esse generationem, & id quod procedit non esse genitum aut Filium, sed magis vt spiritum procedere;* quod probatur: quia spiritus importat quandam vitalem motionem & impulsionem, prout aliquis ex amore dicitur moueri, vel impelli ad aliquid faciendum: ergo procedens per modum amoris procedit vt spiritus, qua est SECUNDA CONCLUSIO, qua respondetur intento, vt hic aduertit Caietanus.

Expositio Textus.

ADVERTE primò vtramque conclusionem esse fidei confessionem, vt probant recentiores diuinarum scripturarum oraculis, Sacrorum Conciliorum definitionibus, & communi Patrum consensu. Vide Bann. & Mol. super hoc. & Suar. lib. 11. de Trinitate, cap. 3.

Secundo obserua cum Caiet. fundamentum discursus consistere in ea particula secundum similitudinem, qua supra art. 2. posita est in definitione generationis. Nam ex hoc quod processio, qua attenditur secundum rationem intellectus, est secundum rationem similitudinis, deducit D. Th. eam posse habere rationem generationis: quia (inquit) omne generans generat sibi simile; & ex eodem principio negatiuè sumpto probat processionem spiritus S. qua est secundum rationem voluntatis, non esse generationem, & spiritum S. non esse genitum aut filium: quia scilicet hæc processio non est secundum rationem similitudinis. Vbi speculanda est ars Angelici nostri Doctoris in modo loquendi; Nam ex eo principio affirmatiuè sumpto, non deducit processionem secundum intellectum, esse generationem, sed posse esse generationem: si nimirum cetera nõ desint conditiones ad rationem generationis requisitæ. Ex eodem verò principio negatiuè sumpto deducit absolutè spiritum S. non procedere vt genitum siuè vt Filium; quia ad rei quidditatem siuè rationem formalem ab aliquo negandam siuè destruendam, sufficit vnus particulæ negatio vel defectus. Quia rerum definitiones siuè rationes formales sunt sicut numeri, quibus nihil tam parum potest addi vel minui, quin varietur species, vt ait Phyllos. in 8. Meth. text. 10. Ad negandam igitur rationem generationis à processione spiritus S. satis fuit defectus illius conditionis siuè particulæ secundum similitudinem, vt hic etiam aduertit Caiet. Quamuis prædictum modum loquendi non obserauerit.

PRIMA CONTROVERSIA.

An supposita veritate fidei de distinctione reali, ram Filij à Spiritu sancto, quam processionis Filij à processione Spiritus sancti, possit ratione aliqua sufficienti probari processionem Verbi esse generationem, ac Verbum ipsum esse genitum & Filium: Processionem autem Spiritus sancti non esse generationem, & Spiritum sanctum non esse genitum siuè Filium?

RATIO dubitandi est; quia quemadmodum vt processio aliqua sit generatio; necessaria est similitudo producti ad producentem absolute: ita requiritur vt ea similitudo sit secundum esse naturale specificum; igitur sicut ob defectum illius conditionis, qua est esse secundum rationem similitudinis, processio amoris non est generatio; ita propter defectum illius alterius conditionis, vt scilicet similitudo sit secundum esse naturale specificum, processio verbi non erit generatio; at processio verbi ex ratione sua non habet, vt sit secundum similitudinem in esse naturali; alioquin verbum lapidis in humana mente haberet esse lapidis naturale; ergo neque processio verbi diuini est secundum rationem similitudinis in esse naturali formaliter, nec propriè poterit dici generatio. Et confirmatur: Quia sicut verbum diuinum non est simile in natura vt verbum procedens secundum emanationem intellectus absolutè, sed vt procedens secundum emanationem intellectus diuini, in quo intelligere idem est quod esse; ita amor vt sic non habet, vt sit similis in natura, sed quatenus procedit per volitionem diuinam, qua est idem quod esse diuinum, sic procedit vt similis in natura. Confirmatur secundo. Quomò sicut Filius ex vi sue processionis procedit vt Deus, & consequenter

Ratio dubitandi.

Conf. 1.

Conf. 2.

vt similis in natura, ita & Spiritus S. ex vi propriae suae processionis procedit vt Deus, & consequenter vt similis in natura. Ex his igitur apparet eadem ratione processionem Spiritus S. esse generationem, qua est processio Filij, vel si illa non est generatio: nec etiam hanc dici aut posse esse generationem.

Sensus quaesiti.

ANTEQUAM sententias Expositorum referamus, distinguendum est sensus qualiti, qui potest esse triplex. Primus est: An possit assignari ratio qua supposita fide distinctionis diuinarum processionum ostendat euidenter differentiam inter eas quo ad rationem generationis: & in hoc sensu perspicuum habet solutionem. Nam sicut euidentem harum processionum rationem, aut intelligentiam habere non possumus; ita nec valemus earum differentiam euidenter agnoscere. Secundus sensus est: An supposita fide, quod processio verbi sit generatio & processio Spiritus sancti non sit generatio sed spiratio, possit afferri ratio demonstratiua, per quam ostendatur Spiritum sanctum non esse genitum? Et in hoc sensu, qui parum differt a praecedenti, quaestio soluitur ab Aug. lib. 15. de Trin. c. 27. Athan. in Epistola ad Serapionem, Amb. lib. 1. de Fide c. 5. Damasc. lib. 1. fidei Orth. c. 10. dicente se rationem ignorare, modum ac differentiam nescire generationis & processionis. Tertius igitur sensus est: An supposita fide mysterij diuinarum processionum possit homo viator medium aliquod excogitare, quo probabilis esse demonstraretur & firmiter etiam aduersus infidelium sophisnata defendatur haec doctrina fidei, nimirum differentia praedicta inter processionem Verbi & processionem Amoris: & qua sit optima ratio, cur illa sit & dicatur generatio, haec vero minime. Et hic est sensus examinandus in proposita controuersia.

Sententia Doctorum.

MVLTAE fuerunt ab antiquis Ecclesiae Patribus & a Scholasticae Theologiae doctoribus rationes probabiles excogitatae, quibus diuinarum processionum differentiam secundum rationem generationis & spirationis, nituntur ostendere: quas distincte referunt & examinant Ban. hic dub. 1. post argumenta, Zum. disput. 1. c. 1. Val. puncto 4. Vasq. infra art. 5. c. 3. & sequentibus. Suarez lib. 11. de Trinitate c. 5. & alij. Ex interpretibus vero D. Thom. tres colliguntur sententiae; prima est Turriani siue Torrensis Episcopi, qui supra a. 2. in 4. p. Com. censet ideo verbum Dei esse Filium & eius productionem esse generationem; quia de ratione Filij est vt procedat a Patre, non solum vt similis in natura, sed etiam per modum imaginis: verbum autem procedit a Patre dicente per modum imaginis. Et quia processio Spiritus S. est secundum rationem voluntatis, secundum quam id quod procedit non procedit per modum imaginis, quamuis procedat per modum similitudinis ex vi suae processionis; ideo processio Spiritus S. non est generatio, nec Spiritus S. est genitus siue Filius. Eandem sententiam sequitur Vasq. infra a. 5. c. 7. dicens Spiritum S. ex vi suae processionis procedere vt similem in natura. Quam etiam approbat Zum. licet postea in eadem disput. illam impugnet. Haec opinio non videtur displicuisse Pefantio.

SECUNDA sententia est Suar. loco superius allegato dicentis verbi productionem in Deo esse generationem; quia diuina natura est intellectus per essentiam, & actualis intellectus est quasi formale eius constitutum; verbo autem diuino formalissime communicatur intellectus, vt intellectus est, eo ipso quod per intellectum

A producit tanquam verbum: atque ideo formaliter etiam communicatur ipsi natura illa secundum propriam rationem formalem talis essentiae & naturae ex vi suae processionis, sed amor ex ratione sua est tanquam quid consequens intellectum: licet vniuersaliter appetitus consequitur esse rei; & ideo formaliter non censetur constituitur naturam rei, sed illam constitutam comitari. Et ex hac ratione differenti deducit verbi processionem esse generationem, & verbum esse Filium: processionem autem amoris non esse generationem nec amorem siue Spiritum S. esse Filium. Hunc dicendi modum, quem sequitur Pefantius super hoc articulo, excogitauit Zum. in allegata disput. in capite incipiente

B Quae diximus, in fine, cuius inscriptio est. Defensio rationum S. Thom. &c. quibusdam tamen exceptis, & desumptus videtur ex doctrina Caiet. in quaest. 12. a. 2. & q. 14. art. 4. & expressis art. 2. huius quaest. Quamuis Suar. omittat nonnulla & quadam addat, ex quibus apparet illius sententiam longe distare a mente D. Thom. & Caiet.

TERTIA sententia est D. Thom. in hoc a. & alibi saepe, quam late explicat Caietanus & alij Thomistae, ac praesertim Zum. super hoc articulo & Ferr. in 4. cont. gent. cap. 11. Qui omnes docent processionem verbi esse generationem in Deo, quia est secundum rationem similitudinis in eadem natura; & verbum esse genitum, quoniam ex vi suae processionis procedit vt similis in eadem natura; processionem autem Spiritus sancti non esse generationem, quia non est secundum rationem similitudinis: nec Spiritum S. esse genitum, quoniam ex vi suae processionis non habet vt sit similis in natura suo principio.

Resolutio. Processioe verbi non autem amoris, esse generationem: quia illa est per modum similitudinis, haec autem minime.

TAMETS I recentiores in hac Contr. verba multiplicent & difficultates exaggerent; nobis tamen sufficienter pauca quadam principia ex ipsius rei, de qua disputamus, natura de prompta ac bene perpensa: vt inspecta (quantum materia patitur) veritate, non ea tantum argumenta diluamus, quae communi Sanctorum Patrum & Scholasticorum ac fidei doctrinae sunt infensa: verum etiam illa quae modum dicendi D. Thomae ac discipulorum eius videntur infringere. Suppositis igitur ijs quae supra diximus de diffinitione generationis in 2. art.

CONSIDERANDUM est primum ex D. Th. de potentia q. 10. a. 2. distinctionem diuinarum processionum sumi non posse ex parte attributorum siue perfectionum, quae per ipsas processionem communicantur personis procedentibus. Nam sicut personae procedenti secundum rationem intellectus communicat Pater, quidquid habet scilicet naturam, intellectum, voluntatem, potentiam & quidquid absolute dicitur; ita personae procedenti secundum rationem voluntatis, quae est Spiritus S. eadem numero communicatur natura, cum omnibus attributis & perfectionibus: adeo vt sicut tres personae diuinae sunt vnus Deus: ita sint vna diuinitas, vnus intellectus, vna voluntas, vna virtus &c. Cum igitur ex perfectionibus communicatis sumi non possit ea processionum distinctio formalis, de qua loquimur: necesse erit illam accipere ex diuerso modo communicationis & acceptionis eiusdem naturae siue ex diuersa ratione formali, sub qua natura communicatur & accipitur. Quemadmodum etiam in rebus creatis inuenitur eiusdem specie naturae diuerso modo & sub diuersa ratione facta communicatio. Nam leonis natura quae per creationem fuit in principio duobus eiusdem suppositis a Deo com-

communicata, eadem per generationem perpetua
 successione communicatur nascentibus; Et quā-
 vis hæc cum illis sint eiusdem nature: illorum
 tamen productio creatio est, non generatio; si-
 cut è contra, horum productio est generatio &
 non creatio; & quæ priori illo modo procedunt,
 creata sunt non autem genita; quæ autem hoc
 posteriori modo ducunt originem, genita nun-
 cupantur & non creata formaliter & immedia-
 tè. Sicut etiam si Petrus ex proprio semine, sicut
 ex alia quavis sui corporis parte, diuina virtute
 formaret hominẽ, eo modo quo formatur à figu-
 lo vas ex luto: & præterea naturali generatione
 produceret alium hominem; prioris productio
 non esset generatio, sed posterioris tantum; nec
 prior diceretur genitus aut Filius, sed posterior:
 quamuis vterque ab eodem principio materiali-
 ter coniuncto, eandem specie naturam accipiat;
 quia nimirum diuerso modo & sub diuersa rati-
 one formali naturam accipiunt. Sic igitur in pro-
 posito per vtramque processionem tota commu-
 nicatur natura, cum omni sua perfectione: non
 tamen idem est modus siuè ratio formalis com-
 municationis in vtraque; cum vna sit secundum
 rationem intellectus, alia verò secundum ratio-
 nem voluntatis; ea quæ est secundum rationem
 intellectus, est secundum modum & rationem
 formalem similitudinis; quæ verò est secundum
 rationem voluntatis, est secundum modum &
 rationem formalem impulsus; vt perspicue probat
 discursus præsentis articuli. Nam quamuis
 nulla sit actualis distinctio inter intellectum &
 voluntatem, neque inter huius & illius opera-
 tionem essentialem, quæ sunt intelligere & vel-
 le; distinguuntur tamen communi illa distin-
 ctione virtuali, qua cætera omnia distinguuntur
 attributa diuina; ex quo sequitur vt verbum, qui
 terminus est intellectus intrinsecus, produ-
 catur intellectione formaliter, non volitione; &
 consequenter vt procedat per modum similis, &
 non per modum impulsus, atque ideo dicatur
 Filius; amor autem qui terminus est volitionis
 intrinsecus, producat voluntate formaliter &
 non intellectione, & propterea dicatur Spiritus,
 non autem Filius; Et hoc est quod communiter
 dicimus, verbum ex vi suæ processionis habere
 vt sit simile, & ideo d. ei genitum & Filium; a-
 morem autem siuè spiritum sanctum, quamuis
 sit similis suo principio, non habere tamen ex vi
 suæ processionis vt ei sit similis: quia non pro-
 cedit vt similis, sed vt impulsus. Nam procedens
 habere aliquid ex vi suæ processionis, est habere
 illud sub ea ratione, non sequitur, sub qua processio
 tendit ac terminatur ad id quod procedit, siuè
 tanquam processionis formalem terminum. Et
 ex his apparet particulam illam siuè declaratio-
 nem ex vi suæ processionis, necessariam esse ad ratio-
 nem generationis, nec sufficere vt sit à principio
 coniuncto, vt arbitratur Vasq. a. 5. c. 6.

Sed opera precium est primam dictæ differen-
 tiæ radicem ex vtriusque virtutis scilicet intel-
 lectus & voluntatis natura & vnitatem cum eorū
 obiectis inuestigare. Ad cuius euidentiam.

*Assignatur ratio differe-
 rentiæ processionis intel-
 lectus & voluntatis,
 ex differen-
 ti modo v-
 niatis ob-
 iecti vtra-
 que potest.*

Secundo aduertendum est quamlibet intellectus
 operationem dependere ex intellectu potentia
 & eius obiecto, vt constituentibus vnum totale
 principium illius productiuum, & eius intrin-
 seci termini scilicet verbi; quod idem propor-
 tionaliter dicendum est de operationibus volū-
 tatis, vt supra notauimus. Nam voluntas & eius
 obiectum scilicet bonum apprehensum per intel-
 lectum, constituunt vnum totale productiuum
 amoris; quamuis valde differenter, vt antè

diximus, & statim latius explicabimus. Cōcur-
 runt autè ad dictas operationes obiecta vt ratio-
 nes agendi, à quibus specificantur operationes
 ipsæ, tamquam ab earum principijs. Quemad-
 modum calefactio ab ignis calore producta, ab ip-
 so calore vt formali principio siuè ratione agē-
 di specificatur iuxta doctrinam D. Th. 12. q. 1. a.
 3. Sed differentia est inter obiectū intellectus &
 voluntatis, quo ad constitutionem vnius totalis
 principij operationis productiuum; Nam, vt sæpè
 diximus, obiectum ita coniungitur intellectui,
 vt ex ipso & intellectu fiat magis vnū in esse in-
 telligibili, quam fiat ex materia & forma in esse
 naturali intellectus enim fit ipsum intelligibile,
 & è conuerso; materia verò non fit forma.

Inest igitur intelligibile intellectui magis in-
 timè, ac maiori cum vnitatem, quam per informa-
 tionem, quæ materialiter, ac per accidens inter-
 uenit in intellectu creatæ; quæ alio modo fieri
 nõ potest, nisi suscipiendo speciẽ ab obiecto, qua
 specificatur & informatur intellectus; sed hoc
 per accidens est respectu operationis intellectus,
 quæ per se requirit vnitatem identitatis ipsius
 intellectus cum intelligibili; & de hoc multa di-
 ximus supra cū Cai. q. 14. a. 1. Contr. 1. Bonū au-
 tem cognitū, quod est obiectū voluntatis, non
 ita coniungitur cū ipsa voluntate, vt fiat volun-
 tas ipsa, & è contra; neq; per aliquam speciẽ si-
 uè similitudinem, aut per se ipsum inest volū-
 tati, vel eā informat, vt simul cū ea constituat vnū
 amoris principij; sed per apprehensionem siuè
 secundum esse intelligibile residens in intellectu,
 ratio est agendi voluntati; bonū enim apprehē-
 sum vt sic effectiue mouet voluntatem: Quod
 quomodo fieri possit, optimè declarat Caieta-
 nus *infra q. 80. a. 2. & Ban. ibidem*. Et ex hac dif-
 ferentia sequitur alia, nimirum vt quod secundū
 rationem intellectus procedit, sit ex vi suæ pro-
 cessionis simile totali suo principio constituto
 ex intellectu & intelligibili; Obiectū enim quod
 est formale principium & ratio agendi, verè se-
 cundū rem coniungitur in esse reali intelligibili
 cū intellectu, ad integrandū vnū agens; quod au-
 tem procedit secundum rationem voluntatis, nõ
 habet ex vi talis processionis, vt sit simile totali
 suo principio constituto ex bono apprehenso
 per intellectum & voluntatē: quoniam, vt dixi-
 mus, bonum apprehensum ac volitum, nõ inest
 realiter voluntati, neq; per se ipsum neque per
 aliquam sui similitudinem, sed est in intellectu
 tantum; atque ideo non est ratio agendi in ratio-
 ne rei sed vt cognitum; Ex hoc autem quod ali-
 quid cognoscitur tale, non sequitur per se ac ne-
 cessariò aliquid simile illi: sed per se apta nata est
 sequi in illud inclinatio voluntatis; quia bonū
 cognitum aptum natum est mouere voluntatē &
 eam actu mouet, cum intellectu per vltimum
 practicum iudicium illud iudicauerit appeten-
 dum; vt ostendimus supra q. 19. a. 10. Cum autem
 dicimus cognitionem esse causam amoris, sensus
 est: Bonum vt stat sub cognitione esse causam a-
 moris, vel cognitione ratione sui intrinseci ter-
 mini quod est bonum cognitum vt sic, esse cau-
 sam amoris; Et per hoc diluitur caquillus Radæ
 contra Cai. *Contr. 14. a. 1.* Et hæc est differen-
 tia, quam statuit Cai. *in hoc a.* inter intellectum
 & voluntatem; quam explicauimus *in præcedenti*
art. in postrema parte prima dubitacionis.

Iam verò ex his, quæ communia sunt, ad ea,
 quæ diuinarum processionum propria sunt, ex-
 plicanda mentis aciem, & styllum dirigamus.

Sciendum est igitur tertio Deo maxime ac per-
 fectissime vitam conuenire: quoniã, vt ait Phi-
 loso-

*Ratio cur
 processio
 Ioso-*

verbi, non autē amoris sit secundū rationē similitudinis in eadē natura: Ex qua satisfit eū rationi dubitandi.

Iosophus in 12. *Diuinarum tex. 39.* Deus est ipsa vita; quod ita probat: Actus intellectus id est intelligere vita quaedam est, & perfectissimū quod est in vita; sed Deus est ipse actus: nam intellectus eius est ipsum suum intelligere, & eius substantia est actus; ergo ipsa substantia Dei est vita, & actus eius est vita ipsius optima & sempiterna, quæ est secundum se subsistens; ex quo sequitur, formale constitutum diuinæ naturæ modo nostro intelligendi, esse ipsum intellectus actum: iam autem supra a. 2. diximus esse verbi consistere in intelligi, quod idem est cum ipso intelligere, per quod intelligere verbum procedit, igitur verbo communicatur intelligere, hoc ipso quod per intellectum procedit. Cum igitur intelligere Dei sit eius essentia siue natura ac esse substantiale; cōsequens est vt verbo diuino per actum intellectus communicetur formaliter diuina natura siue essentia & esse substantiale; ac proinde verbi processio sit generatio, & verbum ipsum sit genitum ac Filius; sic enim ex vi suæ processions formaliter accipit eandem naturam, quæ est in dicente: & consequenter ex vi suæ processions habet vt sit similis suo principio secundum identitatem naturæ eidem, intellectu vt intellecti est, communicata; quod non aduertit Suarez in suo illo satis prolixo discursu. Amor autem, cum ex ratione sua non procedat vt similis, quamuis per actum voluntatis eandem numero naturam accipiat, per quam verè ac perfectè similis est suo principio, non dicitur genitus aut Filius. Quod autem ex sua ratione procedat vt quid consequens intellectum, quæ est ipsa natura & esse Dei; non est causa propria cur non sit genitus; cum ita cōsequatur naturam vt sit idem quod ipsa natura & eius processio sit ipsius naturæ diuinæ communicatio, quamuis non intelligatur actus amandi vt diuinæ naturæ constitutus; sed hoc ad tollendam rationem generationis non sufficeret, si non deesset prædicta particula, scilicet *secundum similitudinem*. Nam in viuentibus, quæ apud nos sunt, in quibus propriissimè est generatio, actus naturæ communicatiuus non est naturæ constitutus; sed eam sequitur media potentia realiter à natura profluente & ab ea distincta. Vnde facile posset totus ille Suarezij discursus eludi dicendo verbum, quatenus est prima persona procedens, esse per actum intelligendi naturæ constitutum: amore autem esse per actum eandem naturam consequentem, quatenus est secunda persona procedens; & cum per vtrūque actum communicetur natura, vtramque etiam personam procedentem esse genitam. Optimus igitur est dicendi modus, quo S. D. hic vititur, ad probandum processionem amoris non esse generationem; quia scilicet amoris processio non est secundum rationem similitudinis, sicut processio verbi. Ad cuius euidentiam suppositis ijs quæ hucusque diximus.

Quartò obseruandum est ex Ferrariensi in 4. *cōtra gentes cap. 11.* quem alij recentiores sequuntur interpretes, dupliciter posse considerari processionem verbi diuini. Vno modo absolute & quasi genericè, quatenus scilicet est verbi processio abstrahendo ab hac & ab illa, puta humana, angelica & diuina. Alio modo, quatenus est talis species processions verbi, quæ scilicet est omnium perfectissima; vtpotè quæ perfectissimā cognitionē includat ac proinde ad verbum perfectissimum, vt terminum eius intrinsecum terminetur. Si priori modo cōsideretur processio, nō habet, vt sit generatio, licet sit secundū ratio-

nem similitudinis: quia ea similitudo non est secundū esse naturale eiusdē speciei, sed tantū secundū esse intelligibile: Vnde processio verbi in intellectu nostro non est generatio, etiam quando anima producit verbū de sui cognitione, quia verbum illud est accidēs, anima verò est substantia. At posteriori modo, quatenus scilicet processio verbi est perfectissima, verè ac proprie generatio est, longè perfectiori modo, quā quæuis alia viuentiū generatio, vt explicat D. noster A. in dicto 11. c. Nam ex communi ratione processions verbi producti, ex ea cognitione qua cognoscens se ipsum cognoscit, conuenit verbo diuino vt sit simile producenti: ex summa verò perfectione processions idem sibi vendicat esse naturale cum producete. Nam, vt ante diximus, intelligere quod est esse verbi, intellectus & speciei, in Deo est eius essentia & esse naturale ac Deus ipse. At amoris diuini processio, siue sumatur in communi, siue vt perfectissima species amoris, non habet vt sit secundum rationem vel modum similitudinis neque vt procedens tali processione, quatenus sic procedit, sit formaliter simile. Nam processio amoris vt sic & consequenter omnes eius per se differentie sunt secundum rationem impulsus, non autem secundum rationem similitudinis; Processio autem verbi vt sic & omnes eius per se differentie sunt secundum rationem similitudinis, & consequenter processio verbi perfectissima est secundum rationem perfectissimæ similitudinis, quæ est in eadem essentia & in eodem esse substantiali. Nā quantò perfectior est verbi processio, tantò verbum procedens intimius est, ac magis vnitum intelligenti; quare si fuerit infinita perfectionis verbi processio, erit etiam summo ac perfectissimo modo possibili verbi cum intelligente coniunctio; hæc verò est, vt vna numero sit ipsius verbi ac dicentis essentia; qui discursus desumitur ex primo a. huius q. in resp. ad 2.

Quod autem diuinus amor sit eiusdem naturæ cum producete, non habet ex vi suæ processions, vt processio est amoris formaliter, sed tantum quatenus diuinus est & eius processio diuina, siue in Deo, in quo omnia sunt idem quod Deus & eius essentia. Ad cuius euidentiam lege quæ scribit Cai. *infra q. 35. a. 2.* de duplici modo distinguendi siue contrahendi amorem scilicet per differentias per se & per differentias extraneas; qui desumitur ex doctrina Arist. 7. *Metaph. tex. 43. & lib. 1. de partibus an. capit. 3.* Vnde Spiritus S. ex vi suæ processions formaliter vt scilicet processio est secundum rationem voluntatis siue amoris, non habet vt sit Deus: sed id tantum habet ex vi suæ processions materialiter & identicè, quatenus scilicet diuina est; nec Spiritus S. formaliter vt Spiritus est, Deus est; sed quatenus in Deo est in quo omnia Deus sunt.

Ex dictis patet responsio ad rationem dubitandi in principio positam: Nā licet processio verbi diuini secundū rationem quasi genericam, quatenus scilicet est processio verbi, non habeat vt sit secundū similitudinem in esse naturali: hoc tamē habet vt est processio verbi perfectissima; quatenus dictio illa *perfectissima* significat differentiam per se contractiuam verbi ad talē speciem, quæ est omnium perfectissima. Vbi aduertit similitudinē hic sumi fundamentaliter, sic enim est ratio à priori, quod processio sit generatio: nā si sumatur formaliter scilicet pro relatione, posterior est generatione & ad eam sequitur.

Postremò notandum est similitudinem ad imaginem comparari vt magis commune ad minus

Solutio rationis dubitandi.

Explicatur ratio imaginis.

2ini & si. commune, vel vt genus ad speciem, sumendo v-
 miltitudi- trumque, scilicet similitudinem & imaginem
 no. iam ab fundamentaliter; omnis enim imago est simili-
 solus quã tudo sed non è contra. Nam similitudo dicit
 in materia conuenientiam in qualitate; & si fuerit perfecta
 diuinarum erit in vna qualitate specifica. Qualitas autem
 processionu. hic late sumitur prout extenditur ad formas &
 & confuta- & differentias, siue rationes rerum essentielles; Imago
 tur senten- verò postulat conuenientiam in specie, vel
 tia Turria saltem in signo speciei, & addit etiam originem
 ni & Val- ex ea re, cuius est imago. Vnde licet vnum ouũ
 queffj. sit alteri perfecte simile, non est tamen eius imago;
 quia non est de illo expressum, vt ait S. Th.
 infra q. 35. a. 1. ex Aug. Et quamuis prædicta differ-
 entia vera sit absolute loquendo; in materia
 tamen diuinarum processionum idem est procedere
 secundum rationem perfectæ similitudinis,
 & procedere secundum rationem imaginis; nam
 processio viuientis secundum rationem perfectæ si-
 militudinis claudit formaliter omnia requisita
 ad processionem secundum rationem imaginis;
 quoniam hoc ipso quod est processio viuientis
 est etiam origo; omnis enim processio viuientis
 à viuente est origo, & è contra; quæ origine
 supposita omnis perfecta similitudo, quæ scilicet
 est secundum speciem, est imago; igitur in
 diuinis non distinguitur processio per modum
 similitudinis, à processione per modum imagi-
 nis. Vnde S. D. in a. 2. dict. q. 35. probat filium
 esse imaginem; quia procedit per modum simili-
 tudinis: & Spiritum sanctum non esse imaginem;
 quia nõ procedit per modum similitudinis. Vnde
 SS. Patres, Greg. Nazian. Athan. Aug. Anf. & alij,
 quos refert Vasq. c. 2. & Torres loco allegato,
 non distinguunt inter imaginem & similitudi-
 nem habitam ex processione, vt etiam aduertit
 Suar. Rectè igitur probat S. D. processionem Spi-
 ritus sancti non esse generationem; quia non est
 secundum modum similitudinis, sicut processio
 verbi. His adde æquè ineuidens esse Spiritum S.
 non esse imaginem ac non esse genitum; immò
 magis certum esse Spiritum S. non esse genitum,
 quam non esse imaginem. Nam Græci primum
 catholicè confitentur; secundum autem negant;
 dicunt enim Spiritum S. esse Patris imaginem;
 Non igitur ita rectè probatur Spiritum S. nõ esse
 genitum; ex hoc quod non est imago; sicut idẽ
 probatur, ex hoc quod non procedit vt similis.

Contra Tor-
 rensem, &
 Vasquez.

Nec verũ est quod ait Torres & post eũ Vasq.
 ad rationem imaginis non sufficere similitudinẽ
 ex vi processionis, sed necessariũ esse vt res, quæ
 dicitur imago, procedat similis ad representandũ
 dum; atque ideo verbum esse imaginem, quia &
 simile est & ad representandum procedit: Spiritu
 S. autem non procedere ad representandum;
 quamuis procedat vt similis ex vi processionis;
 & ideo non esse genitum siue Filium. Nam res
 dicitur procedere ad representandum, vel ex in-
 tentione expressa artificis, sicut imagines scẽtæ
 vel depictæ: vel ex intentione naturæ, quando
 scilicet res talis procedit vi suæ processionis, vt
 eo ipso representet id à quo procedit; sicut Fi-
 lius est imago substantialis Patris ad representã-
 dum producta; At Spiritus S. ex vi suæ proces-
 sionis talis procedit, vt eo ipso representet prin-
 cipium à quo procedit scilicet Patrem & Filium;
 ergo Spiritus sanctus procedit ad representandũ
 dum, & consequenter est imago; quod tamen
 rectè negat Vasquez cum D. Th. & Patribus La-
 tinis. Maior est Vasq. in dicto c. 7. Minor probat
 ex eiusdem & Torrensis sententia; quia Spi-
 ritus S. ex vi suæ processionis est similis suo prin-
 cipio; ergo ex vi suæ processionis procedit talis,

A vt eo ipso representet suũ principium; ergo procedit
 ad representandũ. Antecedens est dictorum
 expolitorũ. Prima consequentia probatur. Quia
 omne perfecte simile tale est, vt eo ipso repræ-
 sentet suum principium; igitur si Spiritus S. ex vi
 suæ processionis est perfecte similis, sequitur vt
 ex vi suæ processionis sit talis, vt eo ipso repræ-
 sentet suum principium. Secunda verò consequẽ-
 tia probatur ex prædicta maiori, quæ est propo-
 sitio Vasq. Et confirmatur vis argumenti. Quia
 Filius non alia ratione dicitur representare Pa-
 trem & esse imago illius; nisi quia à Patre procedit
 per actionem vi suæ naturæ communicatiuã;
 At hoc est procedere per modum similis ex vi
 suæ processionis; igitur ex hoc ipso, quod ali-
 quid procedit per modum similis, procedit ad
 representandum, & consequenter etiam vt imago;
 quod non admittunt prædicti expolitores.

B Sed respondet Vasq. in humanis ex eo solum dici
 aliquem filium, quod habeat eandem naturã
 cum producente: quia in hoc solum est funda-
 mentum relationis imaginis, in quo sufficienter
 saluatur ratio filij: Nam ex sola (inquit) simili-
 tudine naturæ producti cum producente, si fit
 intellectus, cui representare possit, nascitur ratio
 formalis imaginis; At in Deo sola similitudo
 naturæ producti cum producente non constituit
 rationem filij: quia hæc sola similitudo non est
 sufficiens fundamentum relationis imaginis, sed
 requiritur etiam proprietates verbi, quatenus est
 per intellectum: ideo enim Patri verbum repre-
 sentat, non quia habet eandem naturam cum il-
 la (sic enim & Spiritus sanctus representaret) sed
 quia est eiusdem naturæ, & eam habet coniun-
 ctam cum verbi proprietate producti per intel-
 lectum. Sed hæc voluntaria, ac friuola sunt; Nam
 quamuis diuinum verbum supra communẽ
 modum representandi qui est per similitudinem
 eiusdem naturæ cum producente, singularem
 habeat representandi modum; adhuc tamen Spi-
 ritus S. verè & perfecte representabit suũ prin-
 cipium propter naturæ identitatem cum eo, &
 multo magis quàm quilibet Filius in humanis
 Patrem representet, propter maiorem naturæ
 identitatem, quàm habet Spiritus S. cum suo
 principio, quam quilibet filius humanus cum
 Patre. Et confirmatur quia Spiritus sanctus se-
 cundum dictos expolitores ex vi suæ proces-
 sionis eandem habet naturam intellectualem & in-
 telligibilem & actum intellectionis cum Patre
 & Filio; ergo etiam ex vi processionis habet ver-
 ram & perfectam representationem.

C Huic argumento respondet, de ratione imaginis
 esse vt alicui representet: Spiritum Sanctum au-
 tem nulli representare Patrem & Filium; quia
 nec illi cognoscunt se in Spiritu S. nec etiam Spi-
 ritus S. eos in se ipso cognoscit. Sed hæc responsio
 falsa est quo ad vtramque partem. Nam vt ait S.
 Th. in 1. dist. 28. q. 2. a. 1. Ratio imaginis confi-
 stit in imitatione, vnde & nomen imaginis su-
 mitur; dicitur enim imago quasi imitago; at imi-
 tatio perfecta esse potest, antequam alicui repre-
 sentet; quoniam imitatio ex representatione nõ
 dependet, sed è conuerso; ergo etiam imago ab
 actuali representatione non dependet, sed è cõ-
 tra. Falsa est etiam altera pars responsionis; nam
 licet Pater non intelligat seipsum Filio, nec Spi-
 ritu S. intelligit tamẽ seipsum in Filio & in Spi-
 ritu S. in quibus est secundum essentiam, secundum
 relationem & secundum originem, vt probat
 S. Th. infra q. 42. a. 5.

D Secundo respondent, quòd sicut ignis ab igne
 procedens non representat ignem à quo proce-
 dit

Responso
 Vasquez.

Confut.

Prima Re-
 sponso.

Confut.

Secunda
 Responso.

cedit nec est eius imago; quia licet sit similis, non est tamen similitior alijs; ita Spiritus sanctus non repræsentat Patrem nec est eius imago; quia non est similitior illi quàm Filius, nec habet rationem verbi sicut Filius. *Sed hæc responsio falsum implicat vel supponit, nimirum esse de ratione repræsentatiui & imaginis, vt magis assimilatur suo principio quàm alijs. Nam quandoque filius maiorem habet similitudinem cum fratre quàm cum Patre, & tamen non est fratris imago sed Patris, & Patrem per se repræsentat non autem fratrem; sicut quilibet effectus similis vniuoce suæ causæ, illam per se repræsentat, non autem alium eidem causæ & effectui æquè similem. Propria itaq; ratio, cur Spiritus S. processio non sit generatio, ea est quam ex doctrina S. Tho. & eius schola superius assignauimus.*

Conclusio- nes deduc- tæ, & proba- tæ.
PRIMA CONCL. Spiritus S. ex vi suæ processio- nis formaliter non procedit vt similis.

SECUNDA CONCL. Ratio propria cur processio verbi sit generatio, non autem processio Spiritus S. non est: quia Filius procedat per modum imaginis, non autem Spiritus S. accipiendo imaginem in eo sensu, quo explicatur a prædictis expositioribus. Probatur hæc conclusio. Quia imago sic explicata posterior est ratione generationis, & ad eam sequitur sicut effectus ad causam; non igitur potest esse propria ratio generationis. Antecedens probatur; quia prius est esse genitum quàm repræsentare alicui, quod esse de ratione imaginis contendunt oppositæ sententiæ defensores. Secundò quia ratio imaginis sic explicata communis est vtrique processioni & procedenti, vt superius ostendimus ex principijs aduersariorum.

TERTIA CONCL. Ratio prædictæ differentia inter processionem Filij & Spiritus S. non est ex hoc præcisè, quod intellectus, quæ est quasi constitutum diuinæ naturæ, communicetur verbo formalissimè; amor verò diuinus ex ratione sua sit tanquam quid consequens dictam intellectionem. Hæc patet ex dictis contra sententiam Suar. Et probatur ex diffinitione generationis, quæ est origo viuientis, &c. prout superius explicauimus ex D. Th. & Arist.

QUARTA CONCLUSIO. Ideò processio verbi diuini generatio est, non autem processio Spiritus S. quia illa est secundum rationem suæ modum similitudinis fundamentaliter in eadem natura; hæc verò minime. Probatur hæc conclusio. Processionem esse secundum rationem similitudinis fundamentaliter nihil aliud est, quàm processionem esse acceptio- nem eiusdem naturæ: ex vi ipsius processionis; at hæc est propria ratio generationis; ergo. Maior patet ex ratione similitudinis fundamentaliter acceptæ, quæ nihil aliud est quàm forma siue natura duorum vel plurium, quatenus in eis habet vnitatem specificam vel genericam vel saltem analogicam. Minor probatur ex diffinitione generationis superius exposita, quæ est origo viuientis à viuente coniuncto in similitudinem natura.

Argum. & solutiones.
CONTRA primam concl. sunt arg. quæ proponunt & soluunt Cai. Ferr. & alij nostri temporis expositores; ex quibus Zum. latissimè ac diligenter omnia tam antiquorum quàm recentiorum argumenta refert & soluit.

Vasq. obi. con. 1. concl.
CONTRA eandem conclus. argum. Vasq. Primò: Vel Filius procedit similis in natura ex vi processionis quatenus est per intellectum aut quatenus est per talem intellectum; Non quatenus per intellectum; Sic enim omnis processio per intellectum esset generatio; ergò quatenus est per talem intellectum: at Spiritus sanctus ex vi talis processionis procedit similis in natura; er-

A gò Spiritus S. non erit minus genitus quàm Filius. *Resp.* Cùm dico talem intellectum & talem processionem, dictio illa *talem* significat differentiam contractiuam intellectus & processionis; quæ differentia potest esse duplex, scilicet per se distinguens & cōtrahens intellectum vt intellectus est, prout distinguitur per differentias intellectualitatis formaliter, quæ sumitur in ordine ad actus intelligendi, & obiecta vt obiecta sunt: & sic distinguuntur intellectus secundum diuersos modos quibus respiciunt & sunt ipsum intelligibile, vel vt purus actus, sicut intellectus diuinus, vel medio modo inter actum & potentiam, vt intellectus Angelicus, vel vt pura potentia, sicut intellectus humanus, vt ait Caietanus *infra q. 79. a. 7.* de qua re multa diximus *q. 12. a. 1. Controu. 1.* Potest etiam intellectus contrahi per differentias per accidens siue extraneas, vt cùm distinguitur in diuinum, Angelicum & humanum; quoniam subiecta hæc non dicunt formaliter diuersas rationes intellectualitatis vt sic: Similiter processio aliqua, puta voluntatis, potest dici talis dupliciter. Primò vt dictio *talis* significet differentiam per se & formaliter contractiuam & constitutiuam speciei processionis: & sic distinguitur per differentias & modos impulsus; vt cùm distinguitur in amorem amicitia & amorem concupiscentia &c. Secundò potest distingui & contrahi per differentias accidentales siue extraneas; vt cùm distinguitur in processionem quæ est amor diuinus, & in eam quæ est amor Angelicus, & in eam quæ est amor humanus. Sunt enim hæc differentia subiectorum, non autem impulsus vt sic, qualis est processio voluntatis. *Huius præmissis ad argumentum dico primò,* Filium procedere similem in natura, quatenus eius processio est per talem intellectum, qui scilicet est talis per differentiam per se intellectus, vt intellectus est, quæ in proposito constituit intellectum perfectissimum, cuius intelligere est eius esse & verbi procedentis: & consequenter eius processio formaliter est secundum perfectissimam similitudinem, quæ est in eadem numero natura; & quod tali processione procedit, habet ex vi suæ processionis per se & formaliter vt sit simile, & sit genitum & Filius. Dico secundò Spiritum S. ex vi talis processionis voluntatis, quæ si constituitur per differentiam per se processionis voluntatis, quæ processio amor est, non procedere vt similem; quia nulla differentia per se amoris vt sic dicit rationem similis; sed tantum rationem impulsus. Quod igitur Spiritus S. sit similis, habet quatenus talis est, ex differentia extranea scilicet natura diuina, cui identificatur: non autem ex differentia per se amoris, vt amor est.

B *infra q. 79. a. 7.* de qua re multa diximus *q. 12. a. 1. Controu. 1.* Potest etiam intellectus contrahi per differentias per accidens siue extraneas, vt cùm distinguitur in diuinum, Angelicum & humanum; quoniam subiecta hæc non dicunt formaliter diuersas rationes intellectualitatis vt sic: Similiter processio aliqua, puta voluntatis, potest dici talis dupliciter. Primò vt dictio *talis* significet differentiam per se & formaliter contractiuam & constitutiuam speciei processionis: & sic distinguitur per differentias & modos impulsus; vt cùm distinguitur in amorem amicitia & amorem concupiscentia &c. Secundò potest distingui & contrahi per differentias accidentales siue extraneas; vt cùm distinguitur in processionem quæ est amor diuinus, & in eam quæ est amor Angelicus, & in eam quæ est amor humanus. Sunt enim hæc differentia subiectorum, non autem impulsus vt sic, qualis est processio voluntatis. *Huius præmissis ad argumentum dico primò,* Filium procedere similem in natura, quatenus eius processio est per talem intellectum, qui scilicet est talis per differentiam per se intellectus, vt intellectus est, quæ in proposito constituit intellectum perfectissimum, cuius intelligere est eius esse & verbi procedentis: & consequenter eius processio formaliter est secundum perfectissimam similitudinem, quæ est in eadem numero natura; & quod tali processione procedit, habet ex vi suæ processionis per se & formaliter vt sit simile, & sit genitum & Filius. Dico secundò Spiritum S. ex vi talis processionis voluntatis, quæ si constituitur per differentiam per se processionis voluntatis, quæ processio amor est, non procedere vt similem; quia nulla differentia per se amoris vt sic dicit rationem similis; sed tantum rationem impulsus. Quod igitur Spiritus S. sit similis, habet quatenus talis est, ex differentia extranea scilicet natura diuina, cui identificatur: non autem ex differentia per se amoris, vt amor est.

C *secundò sic arguit Vasq.* Amor Dei est amor essentialiter increatus, cuius amoris natura est esse non accidentarium sed substantiale, & idem eū ipso esse Dei; ergò ex vi propria naturæ & specificæ differentia habet procedere simile in natura. Probatur consequentia; quia est substantialis amor. *Resp.* amorem Dei esse essentialiter increatum secundum rem, sicut est essentialiter Deus & quælibet diuina perfectio; non tamen dictio illa *increatus* significat differentiam amoris per se constitutiuam, siue contractiuam ad speciem amoris, vt amor est, sed differentiam extraneam formaliter, sicut etiam illæ dictiones *substantialis* vel *accidentalis* differentias extraneas significant; & ideò consequentia & eius probatio nulla est.

D *Tertio: Hæc est propositio in quarto modo di-* *obi. 2.*
obi. 3.
sen-

Solut.

cedendi per se; Amor diuinus producit Deum; ergo hoc conuenit illi ex vi principij in quo recipitur. *Resp.* nullam esse consequentiam: quia dictio illa *diuinus* est differentia extranea amoris vt amor est; significat enim naturam siue essentiam Dei, cui identificatur amor: principium autem amoris proprium est voluntas cum bono cognito, quod principium vi sua formaliter nunquam producit simile. Nec obstat, quod amor non sit à nuda voluntate cum obiecto, sed ab ea vt est in natura diuina, & ab ea quodammodo secundatur; nam, vt dicemus inferius, natura non producit amorem nisi per modum voluntatis; & ideo natura & voluntas computatur vt vnum principium amoris.

Obi. 4.

Quartò sic arguit. Vel esse diuinum est extrinseca differentia intellectiōis vel intrinseca; si extrinseca; ergo quod procedit in Deo ex vi intellectiōis diuinæ, ex propria differentia non procedit vt genitum, sed ratione subiecti, & extraneæ differentiæ; si verò esse diuinum est intrinseca differentia intellectiōis, erit etiam amoris; & ita vtraque persona procedet similis ex vi processioniis. *Respond.* nomen diuini significare differentiam extraneam formaliter. Ad argumentum in contrarium nego sequelam; nam ostensum est supra, quomodo ex propria & per se differentia intellectiōis verbum diuinum procedat, vt simile in natura.

Solut.

Quintò, Spiritus S. quatenus procedit à verbo Deo, procedit vt similis; ergo ex principio suo proprio exit similis in eadē natura, & dilectio qua producit ex eodem principio habet producere simile. *Resp.* falsum esse antecedens formaliter loquendo de verbo Deo, quatenus principium est amoris, qui est Spiritus sanctus, quo ad differentiam eius per se, vt amor est; sic enim concurrat vt bonum cognitum formaliter, ad quod per se & formaliter non sequitur simile, sed affectio tantum & impulsus in illud. Secundò negatur consequentia; quia dictio illa *Deo* dicit differentiam extraneam. Et per hæc patet solutio ad quedam alia similia eiusdem expositoris sophismata.

Obi. cont. & concl.

CONTRA secundam conclusionem argumentatur Vasquez. Quia Athanasius, Nazianzenus, Anselmus & sanctus Thomas in 4. con. gen. cap. 11. & cap. 19. probant verbum esse Filium, quia est imago Patris: & Spiritum S. non esse genitum siue Filium, quia non est imago Patris & Filij. *Resp.* primò prædictos Patres sumere nomen *imaginis*, prout idem est quod similitudo, vt patet ex eorum verbis à Vasquezio relatis, vt etiam notauit Suarez. Secundò dico sumi ab eisdem Patribus nomen *imaginis* fundamentaliter, non vt actu representat alicui, prout accipiunt Torres & Vasquez in quo sensu non potest ex imagine Filius, vt ex propria ratione rectè probari, sed E potius è contra, vt antè probauimus.

Obi. 1. const. & concl.

CONTRA tertiam conclusionem argumentatur Suarez & primò contra priorem partem. Diuina natura est intellectualis per summam actualitatem intellectus; ergo ipsa actualis intellectio est quasi formale constitutum illius naturæ; At verbo diuino formalissimè communicatur intellectio ipsa, vt intellectio est, eo ipso quod per intellectiōem producit tanquam verbum; ergo ex eodem principio rectè concludimus formaliter etiam communicari ipsi naturam illam, secundum propriam rationem formalem talis essentia & naturæ, vi suæ processioniis, & consequenter verbum esse genitum & Filium. *Resp.* hoc argumento probari nostram quartam

Solut.

A conclusionem; nam ex formali communicatione naturæ non potest deduci generatio, nisi media ratione fundamentali similitudinis, quæ in diffinitione generationis exprimitur, & in dicto Suar. discursu virtualiter clauditur.

Secundò contra posteriorem partem conclusionis sic argumentatur. Amor ex ratione sua est tanquam quid consequens intellectiōem, sicut in vniuersum appetitus consequitur esse rei; At quod consequitur esse rei, non censetur constituitur naturam rei, sed illam constitutam comitari; ergo nec etiam amor constituit naturam rei; igitur ob dictam causam processio amoris non est generatio. *Resp.* sequelam vltimam nullam esse. *Obi. 2.* *Sol.* *Se:* Nam communicatio naturæ formaliter loquendo non fit per actum ipsius naturæ constitutum, sed per operationem potentia, quæ præsupponit naturam iam constitutam; nec generatio Filij in diuinis ex hoc formaliter est generatio, quia intellectio per quam communicatur natura, est naturæ constitutiuæ, nam communicatur natura per operationem vt operatio est, non vt habet rationem constitutiui, si secundum rem sit constitutiuæ; quia communicatio & generatio vt sic est actus secundus; constitutum autem vt sic est actus primus; Igitur intellectiōis diuinæ communicatio infert communicationem naturæ, non ex hoc formaliter quod illa intellectio est naturæ diuinæ constitutiuæ, sed ex hoc quod illa intellectio est formaliter ipsum esse substantiale Dei, & ipsamet natura diuina, quæ vt modum induit operationis sui ipsius communicatio est.

CONTRA vltimam conclusionem sunt argumenta relata & soluta à Caiet. & alijs expositioribus D. Th.

Proponitur in forma primum argumentum D. Th. & eius solutio.

PRIMUM argumentum S. Thom. est. Quod procedit in similitudinem naturæ in viuētib; dicitur generatum & nascens; sed id quod procedit in diuinis per modum amoris, procedit in similitudinem naturæ; ergo quod procedit in diuinis per modum amoris, procedit vt genitum & nascens. Probat minor; quia aliud id, quod procedit per modum amoris, est extraneum à natura diuina, & sic esset processio ad extra. *Respondet* S. Thom. Maiorem esse veram de eo, quod procedit in similitudinem naturæ secundum propriam rationem suæ processioniis, siue ex vi suæ processioniis; non autem de eo quod procedit vt simile ex vi naturæ acceptæ. Ad minorem respondet, quod id, quod procedit per modum amoris, procedit vt simile naturæ in diuinis, non ex vi & modo talis processioniis, quæ est secundum rationem voluntatis, sed ex vi naturæ diuinæ per talem processione acceptæ. Nam quidquid est in diuinis est vnum cum natura diuina. Rationem huius responsionis reddit S. Thom. quoniam ex parte vnitatis naturæ diuinæ, non potest accipi propria ratio huius vel illius processioniis, secundum quam vna distinguitur ab alia; sed oportet vt propria ratio huius vel illius processioniis accipiatur secundum ordinem vnius processioniis ad aliam; qui ordo attenditur secundum rationem voluntatis & intellectus; Ex quo sequitur, quod secundum propriam rationem intellectus & voluntatis, fortitur etiam rationem & nomen vtraque processio; & quia propria ratio intellectus habet, vt fiat in actu per similitudinem rei cognite: propria autem ratio voluntatis habet, vt fiat in actu per in-

clinationem eo rem cognitam : hinc sequitur vt A id, quod procedit per modum intellectus, procedat vt simile & vt natum, id verò quod procedit per modum voluntatis & amoris, non procedit vt simile nec vt natum, licet diuinam naturam accipiat.

SECUNDA CONTROVERSA.

An processionis distinguantur seipsis formaliter siue proprijs earum rationibus?

Ratio dabitur.

NASCITUR hæc Controu. non tam ex opinionionu diuersitate, quam ex dictis nostri A. Doctoris, quæ primo aspectu videntur sibi contraria. Nam in q. de potentia q. 10. a. 2. negat has processionis distingui seipsis, & ait eas distingui per ordinem originis, sic enim loquitur: *solus ordo processionum, qui attenditur secundum originem, processionis multiplicat in diuinis, vnde, conuenienter dixerunt, qui posuerunt vnam processionem esse per modum natura. & intellectus, aliam per modum voluntatis, quantum ad id, quod processio, quæ est secundum naturam vel intellectum, non præexigit aliam processionem; processio autem, quæ est per modum voluntatis, aliam processionem præexigit. Nam amor alicuius rei non potest à voluntate procedere, nisi præintelligatur processisse ab intellectu illius rei verbum conceptum: Bonum enim intellectum est obiectum voluntatis.* Hæc D. Th. In c. autem huius a. determinat eas distingui proprijs earum rationibus, quod est eas distingui seipsis formaliter: sed in præmissis resp. ad 1. videtur vtroque modo eas distinguere.

Sententia Doctorum

TRES sunt de proposita difficultate sententia. Prima est Aegid. in 1. s. 1. s. 13. qui asserit diuinæ processionis distingui per suos terminos totales, qui sunt ipsæ personæ productæ, sicut etiam motus distinguitur penes terminos.

Secunda sententia est Scoti, quam refert & sequitur Rada 1. p. Contr. 14. a. 2. quæ dicit quatuor. Primum: Distinctio emanationum non est sumenda penes terminos, ita vt termini sint principia distinctionis. Secundum: Istæ emanationes habent principia formalia inter se formaliter ex natura rei distincta, quæ sunt ipsæ personæ productæ. Tertium: Istæ emanationes distinguuntur seipsis formaliter, siue se totis formaliter, siue (quod idem est) seipsis sunt primò diuersæ. Nam licet eò ueniât in aliqua realitate, puta in hoc, quod sunt processionis diuinæ personæ, quod sunt immateriales, &c. id tamen in quo conueniunt, non est aliquid contrahibile per differentias, sicut communis realitas generica; & ideo dicit Scotus & eius schola, eas distingui se totis subiectiue, non autem se totis obiectiue; Nam ea distinguuntur se totis obiectiue secundum eos, quæ in nullo quidditatio conceptu etiam entis conueniunt. Postremo dicit hæc sententia emanationes istas distingui manifestatiue penes supposita producta, quia per ipsa dignoscitur, & manifestatur earum distinctio.

S. Thom.

Tertia sententia est D. Tho. cuius tamen verba non eodem modo interpretantur eius discipuli. Nam Cap. in 1. dist. 13. q. 1. tribus concl. mentem D. Th. expressit. Prima est. Istæ processionis passiue acceptæ non distinguuntur seipsis formaliter. Secunda. Istæ processionis non distinguuntur realiter ex hoc, quod vna est per modum intellectus, & alia per modum voluntatis. Tertia: Istæ processionis distinguuntur per relationes originis. Quæ dicendi modum sequitur expressè lauell. sup. hoc a. Recentiores etiam scil. Ban. Zumel. & Ripa in eundem incidunt.

Capreol.

Sed Cai. hic, & Ferrar. in 4. cont. q. 14. duo dicunt de mente S. Tho. Primum: Diuinæ processionis distinguuntur seipsis formaliter. Secundum: Eadem processionis non distinguuntur seipsis primò.

Status contrarietas.

Vt autem videas, quæ sit inter has duas expositiones differentia & nodum agnoscas difficultatis, ac mentem A. nostri D. intelligas. Aduerte primò duplicem esse distinctionem inter prædictas duas processionis: vnam realem & alteram formalem. Realis est ex ordine originis, quem habent dictæ processionis ad inuicem, vt cum Cai. diximus in a. præc. & hic adnotat Ban. in 4. sua concl. & Capr. in dicta dist. 13. & efficaciter demonstrabitur in fra q. 36. a. 2. Formalis verò distinctio non est ex ordine originis, sed ex rationibus formalibus vtriusque processionis, quæ rationes formales dependent ex rationibus principiorum, scilicet intellectus & voluntatis, & ex rationibus obiectorum vtriusque potentie & processionis, vt in sequentibus ostendemus: & de hac distinctione loquitur S. Th. in hoc a. & in hoc sensu interpretati sumus cum Caiet. sensum quæsit: Nec in corpore articuli fit vlla mentio de ordine originis, sed tantum de rationibus intellectus & voluntatis, & processionis vtriusque; quamuis in resp. ad 1. prædictæ distinctionis ordinem vnus ad alteram adiunxerit, cuius rationem adducemus inferius; Et quoniam expolitores, qui priorem sequuntur dicendi modum, verba S. Tho. in hoc articulo paulò maturius considerare neglexerunt; ideo de vtraque processionum distinctione differunt non satis opportunè, & vt proverbio dicitur, Extra chorum saltant.

SVMMENDA est propositæ Contr. resolutio ex quatuor distinctionibus, cum breui singulorum membrorum explicatione. Prima distinctio est. Duæ processionis verbi scilicet & amoris in Deo dupliciter sumi possunt; vno modo actiue & sic productiones siue operationes productiue proprie sunt, vt generatio prout est actio Patris generantis, & productio Filij; & spiratio prout est actio Patris & Filij spirantium, & productio Spiritus sancti. Alio modo sumuntur passiue, quæ est propria earum acceptio; quia nomen processionis vt sic, significat emanationem producti ex producente; vt generatio passiue sumpta est emanatio Filij à Patre, & spiratio passiue sumpta est emanatio amoris à Patre & Filio; quamuis hic nulla interueniat vera & propria passio, sed tantum grammaticalis. De processionibus vtroque modo sumptis, quoad earum formalem distinctionem, procedit huius articuli doctrina, vt ex dicendis apparebit.

Resolutio. Distinguitur & explicatur nomen & ratio processionis, distinctio formalis, & eius realitatis. Processio actiue & passiue.

Secunda distinctio est. Prædictæ duæ processionis passiue sumptæ dupliciter sumi possunt: Vno modo secundum suas integras rationes; id est secundum omnia in eis intrinsecè clausa; & sic includunt ordinem originis vnus ab alia, distinguunturque realiter inter se per talem ordinem: sic enim continent oppositionem relationem, immò sunt idem quod relationes constitutiue Filij, & Spiritus sancti, vt supra diximus. Alio modo sumi possunt secluso ordine originis inter eas; & sic accipiuntur secundum earum rationes incompletas, nec proprie sunt duæ totales acceptiones eiusdem naturæ diuinæ; sed prima scilicet processio verbi sic sumpta est acceptio nature simpliciter; secunda verò scilicet amoris processio eodem modo sumpta, nimirum, sine ordine originis ad processionem verbi, non est eiusdem naturæ acceptio simpliciter, sed

Processionu ratio duplex, scilicet completa.